

Současný výskyt nízkého a středního lesa

Specializovaná mapa s odborným obsahem

Autoři: prof. Dr. Ing. Petr Maděra, Ing. Martin Machala, doc. Ing. Antonín Buček, CSc.,
Ing. Michal Friedl

*Ústav lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie, Lesnická a dřevařská fakulta,
Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 3, 613 00 Brno*

Průvodní zpráva

I) Cíl výsledku

Cílem zpracování mapy je prezentovat ve správním obvodu obcí s rozšířenou působností (ORP) plochu lesních porostů, zařazených v současné době v lesních hospodářských plánech mezi nízké a střední lesy.

Mapa vznikla v rámci řešení projektu Starobylé výmladkové lesy, jejich význam a udržitelnost v kulturní krajině (Ministerstvo kultury ČR, identifikační kód DF13P01OVV015) a je součástí souboru map, hodnotících přírodní, historické a současné předpoklady výskytu lokalit starobylých pařezin na území ČR v územních rámcích správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP).

II) Popis výsledku

V mapě jsou jednotlivé správní obvody obcí s rozšířenou působností zařazeny do jedné z 5 kategorií podle plochy lesních porostů, zařazených v současné době do hospodářského tvaru lesa nízkého a lesa středního.

Podkladem pro zpracování byla databáze souhrnných lesních hospodářských plánů, kterou spravuje ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL). Z této databáze byly k datu 16. 12. 2013 poskytnuty informace o výskytu a ploše všech jednotek prostorového rozdělení lesa, ve kterých je evidován výskyt nízkých a středních lesů. Tyto tvary lesa jsou prováděcí vyhláškou č. 83/1996 Sb. k zákonu o lesích charakterizovány dle způsobu obnovy, konkrétně les vysoký (vysokokmenný) jako les vzniklý ze semen nebo sazenic, les nízký (pařezina) vzniklý výmladností a les střední (sdružený) vzniklý jako kombinace výmladkové složky a jedinců semenného původu. U žádného z tvarů však není uváděn věk, porostní výška ani jiná charakteristika, pouze původ – generativní nebo vegetativní. V praxi se ovšem při tvorbě lesních hospodářských plánů jejich zpracovatelé ustanovením prováděcí vyhlášky neřídí. Podobně jej při jejich schvalování ignorují orgány státní správy lesů a nekontrolují jeho dodržování. V rozporu s ustanovením vyhlášky je tak les výmladkového původu starší než obvyklá horní mez obmýti pařeziny (40–60 let) nazýván nepravou kmenovinou a nepravá kmenovina se zařizuje jako les vysoký. Výsledkem je, že v současnosti není možné na základě databáze ÚHÚL podat objektivní a přesný přehled o výměře lesa výmladkového původu v ČR (HRON 2011). Dá se předpokládat, že do evidence jsou zahrnuty především ty lesy, u nichž se počítá s následným hospodařením ve tvaru nízkého a středního lesa. Naopak v případě nepravých kmenovin, které sice jsou výmladkového původu, ale bývají evidovány jako les vysoký, se spíše do budoucna počítá s hospodařením ve tvaru lesa vysokého (KADAVÝ et al. 2011).

Převaha nízkých a středních lesů evidovaných v databázi ÚHÚL je koncentrována do tradičních oblastí výmladkového hospodaření. V Čechách se jedná především o oblast Křivoklátska, na Moravě o oblast ležící mezi Znojmem a Brnem. Plocha evidovaných nízkých lesů dosahuje 92,282 km², zatímco plocha středních lesů 17,598 km².

V zachovaných lesích výmladkového původu převládají v současné době nepravé kmenoviny, vzniklé nepřímým převodem dřívějších nízkých nebo středních lesů (BUČEK, DROBILOVÁ, FRIEDL 2012, BUČEK, ČERNUŠÁKOVÁ 2014). Tyto porosty jsou v lesnické evidenci řazeny do lesů vysokých. Zatímco ještě v 60. letech 20. století bylo v ČR evidováno zhruba 80 000 ha výmladkových lesů, v roce 1986 bylo do kategorie nízkých lesů zařazeno již jen 11 264 ha (BUČEK, LACINA 1990). Od roku 1978 se zařazují lesy nízké a střední s dostatečným počtem kvalitních jedinců do lesa vysokého. V roce 2009 bylo do nízkého lesa začleněno 7 tisíc ha porostní půdy, tj. 0,27% celkové plochy lesů a do lesa středního 2 tisíce ha, tj. 0,09% lesů ČR (MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ 2009). V novějších, Ministerstvem zemědělství ČR každoročně vydávaných Zprávách o stavu lesů již údaje o hospodářských tvarech nejsou uváděny.

Předložená mapa byla vytvořena na základě polygonové vrstvy obsahující porosty nízkého a středního lesa poskytnuté Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. Tato vrstva byla v prostředí Geoinformačních Systémů (GIS) dále zpracována. Nejprve byla prolnta s polygonovou geografickou informační vrstvou Obce s rozšířenou působností (zdroj: ARC ČR 500). Tímto krokem byly polygony reprezentující porosty nízkých a středních lesů, jež se nacházely na území více než jednoho ORP, rozděleny hranicemi ORP na příslušné dílčí části. Pomocí sumarizačního statistického nástroje byly poté sečteny plochy všech polygonů nízkých a středních lesů v rámci území každého ORP. Tyto hodnoty byly poté uloženy do patřičné databáze (9_Databáze_Současný_výskyt_dle_ÚHÚL.xlsx).

Tato databáze byla poté zpětně propojena opět s polygonovou vrstvou Obce s rozšířenou působností. Jako jednoznačný identifikátor pro propojení atributové tabulky této vrstvy s danou databází bylo použito Číslo ORP, které je pro každé ORP unikátní a je shodné v obou datových zdrojích. Polygonová vrstva tímto získala veškeré atributy připojené databáze. Následně byla tato polygonová vrstva vizualizována na základě hodnot rozlohy nízkých a středních lesů. Škála hodnot rozlohy těchto lesů byla odstupňována do pěti kategorií, z nichž každé byla přidělena barva odpovídající gradientu zvolené barevné stupnice. Každý polygon reprezentující unikátní ORP tak na základě hodnoty rozlohy nízkých a středních lesů získal barvu odpovídající kategorii, do jejíhož rozmezí hodnot dané ORP spadalo.

Převahu nepravých kmenovin, zařazených do lesa vysokého dokumentují údaje zjištěné v ORP Kuřim (BUČEK, ČERNUŠÁKOVÁ 2015). Terénním průzkumem bylo vymezeno 22 lokalit s lesy výmladkového původu s celkovou plochou 5, 53 km², starobylé pařeziny jsou v 16 lokalitách s plochou 1, 62 km². Podle databáze ÚHÚL jsou v ORP Kuřim do hospodářského tvaru lesa nízkého zařazeny lesní porosty s plochou 0,316 km², do lesa středního porosty s plochou 0,656 km².

III) Návrh využití výsledku

Mapa bude využita při souhrnném hodnocení předpokladů výskytu lokalit starobylých výmladkových lesů v územních rámcích správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP). ORP jako jednotka syntézy dat byla vybrána z důvodu vhodnosti pro následnou inventarizaci území, jakož i následnou péči a ochranu. Mapu a podkladovou databázi lze účelně využít při vymezení a charakteristice oblastí a lokalit starobylých pařezin.

IV) Seznam použité související literatury

BUČEK, A., LACINA, J. (1990): Lesní hospodářství. In: Buček, A., Mikulík, O.: Geosystémová diagnóza stavu životního prostředí v ČSR. Geografie, teorie praxe, sv. 11. Geografický ústav ČSAV v Brně. s. 118-140

BUČEK, A., DROBILOVÁ, L., FRIEDL M. (2012): Starobylé výmladkové lesy. In: Machar I., Drobilová L. [eds.], Ochrana přírody a krajiny v České republice I. Univerzita Palackého v Olomouci. s. 284–290.

HROUN, M. /ed./ (2011): Zachování a zlepšení biologické rozmanitosti v lesích. Zpráva expertní skupiny o řešení KA NLP II. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, Brandýs nad Labem. 84 s.

KADAVÝ, J., KNEIFL, M., SERVUS, M., KNOTT, R., HURT, V., FLORA, M. (2011): Nízký a střední les jako plnohodnotná alternativa hospodaření malých a středních vlastníků lesa. Obecná východiska. Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy. 294 s.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2009): Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky v roce 2009. Praha. 128 s.

V) Seznam publikací, které předcházely výsledku a byly publikovány

BUČEK, A., ČERNUŠÁKOVÁ, L. (2014): Lokality lesů výmladkového původu a jejich význam v kulturní krajině. In: Černušáková, L. (ed.): Venkovská krajina 2014. Sborník z 12. ročníku konference. CZ-IALE a Lesnická práce, Hostětín. s. 18–24

BUČEK, A., ČERNUŠÁKOVÁ, L. (2015): Hodnocení významu lokalit starobylých pařezin na Kuřimsku. In: Černušáková, L. (ed.): Venkovská krajina 2015. Sborník z 13. ročníku konference. CZ-IALE a Lesnická práce, Hostětín. s. 15–22

VI) Specifikace zjištěných informací v databázi na elektronickém nosiči dat

V databázi jsou uvedeny údaje o ploše lesních porostů, zařazených do hospodářského tvaru lesa nízkého a středního v jednotlivých ORP.